

امتحان دین و زندگی ...!

گزارشی از دوره آموزش ضمن خدمت با موضوع «شیوه ارزش‌یابی درس دین و زندگی»

اشاره

دوره آموزش ضمن خدمت «بررسی کلیات ارزش‌یابی و تحلیل محتوای درس دین و زندگی» با هدف آموزش شیوه صحیح طراحی سؤالات استاندارد و هم‌سو با اهداف کتاب درسی، با حضور برگزیدگان و سرگروه‌های معارف اسلامی سراسر کشور در مرکز تربیت معلم نسیبه تهران برگزار شد.

آزمون‌های نهایی به جای کنکور سراسری

تغییر شیوه پذیرش ورود به دانشگاه‌ها و ملاک قرار گرفتن نتایج آزمون‌های پایان سال، انگیزه اصلی از برگزاری این دوره آموزشی بوده است. طی سال‌های آینده، ورود دانش‌آموزان به دانشگاه‌ها از طریق برگزاری آزمون‌های متمرکز در آموزش و پرورش صورت می‌گیرد. به این معنا که امتحانات پایان سال به صورت نهایی برگزار خواهد شد و جای‌گزین کنکور می‌شود. حساسیت این نکته، باعث شد تا نگاه‌ها به استانداردهای سؤالات امتحانی معطوف شود. به‌ویژه این که

که پیش آمده می‌توان به این جمع‌بندی رسید که بسیاری از جنبه‌های نادرست رابطه علم و دین (نظیر آن که عده‌ای به کلی منکر هرگونه ارتباط میان این دو می‌شوند و علم و دین را دو مقوله کاملاً جدا از یکدیگر می‌دانند)، ناشی از نگاه غلط غرب در چند صد سال اخیر است. به نظر می‌رسد شیوه برخورد اندیشمندان و برنامه‌ریزان با این مقوله باید هم‌زمان سلبی و ایجابی باشد. یعنی از یک‌سو با هجوم فرهنگی گسترده در عین حال بی‌پایه غرب و ترویج نوعی علم‌زدگی و سکولاریسم در حوزه تعلیم و تعلم، مقابله تبیینی و ترویجی شود و از سوی دیگر هم‌زمان با ارائه نمونه‌های عملی از دلالت‌های رابطه صحیح علم و دین به تدوین متون درسی پرداخته شود. یعنی نمی‌توان تبیین مبانی غلطی را که ترویج می‌شود به بهانه نبودن نمونه‌های ایجابی به تأخیر انداخت.

۷- از جمله سرفصل‌هایی که می‌توان در این همایش طرح کرد بحث درباره شرایط و ویژگی‌های معلمانی است که باید این روند اصلاحی را پیاده کنند. این که معلم علوم تجربی یا معلم علوم انسانی چه‌قدر باید از فلسفه علم بدانند یا چه‌قدر باید درباره مسائل مطرح در رابطه علم و دین اطلاعات داشته باشد یا چه مهارت‌های عملی را باید فراگیرد، از مهم‌ترین سرفصل‌های همایش محسوب می‌شود.

۸- مخاطبان اصلی این همایش برنامه‌ریزان و نویسندگان متون درسی هستند. لذا اگر قرار است همایش نتایج کاربردی و ملموس برای مخاطبان داشته باشد الزاماً باید نمونه‌های عملیاتی ارائه شود. به‌طور مثال برپایی جشنواره‌ای از طرح درس‌های نمونه معلمانی که با عنایت به رابطه علم و دین تدوین شده باشد، می‌تواند به این جنبه عملیاتی کمک کند. برگزاری کارگاه‌هایی با شرکت نویسندگان، اندیشمندان حوزه نظری و معلمان برای تدوین متون نیز از جمله راهکارهای ملموس کردن نتایج همایش و کاربردی‌سازی آن است. برپایی مسابقه‌ای میان معلمان و نویسندگان متن‌های درسی برای ارائه نمونه درس یا نمونه متن کتاب و ارائه آثار برگزیده در نمایشگاهی جنب همایش، ضمن فراهم آوردن امکان استفاده از نظرات فرهنگیان کارآموده شور و نشاطی مؤثر به همایش می‌دهد و زمینه را برای بهره‌برداری بیشتر از آن فراهم می‌سازد.

از سؤالات نامناسب در کنکور این گونه است که از یک آیه موجود در کتاب دو، سه کلمه اول را مطرح می کنند و سپس از دانش آموز می پرسند که مقصود آیه چیست. در نتیجه دانش آموز باید کل آیه را به خاطر بسپارد تا بتواند پاسخ سؤال را بدهد، در حالی که کتاب و آموزش و پرورش از او نخواستند که کل آیه را حفظ کند. لذا دانش آموز نمی تواند به سؤال پاسخ دهد یا باید بدون هدف آموزشی و صرفاً به جهت کنکور آیه را حفظ کند. مثلاً اگر سؤال شود «حدیث از کیست» این قضیه مدنظر ما نیست، چون لازم می شد که بچه ها همه حدیث ها را از این جهت حفظ کنند. حتی اگر پرسند «یک حدیث از امام باقر (ع) درباره فلان موضوع بنویسید»، ما این را هم نمی خواهیم، چون دانش آموز ناچار می شود تمام احادیث کتاب را حفظ کند. شیوه صحیح این است که حدیث را بدهند و درباره آن سؤال کنند. مثلاً پرسند «چرا امام صادق (ع) چنین چیزی فرمودند؟» یا «براساس بیان امام صادق (ع) پاسخ این سؤال چه خواهد بود؟...» تا دانش آموز مجبور نباشد تمام احادیث را به خاطر بسپارد.

دکتر اعتصامی در خصوص طرح سؤال از متن کتاب، خاطرنشان کرد: «طراحی سؤال از متن نباید به گونه ای باشد که دانش آموز مجبور به حفظ کلمات متن شود. مثلاً گاهی در کنکور سؤالات را این گونه می دهند که متنی از یک بند یا خط داده می شود و با تغییر کلمه یک متن سؤالات طراحی می شود. با این روش دانش آموز مجبور است عبارات کتاب یا حداقل عبارات مهم را حفظ کند. پیشنهاد ما در این دوره این است که در سؤالات امتحان نهایی دانش آموزان را به نوشتن مفهوم عادت دهیم و سؤال به گونه ای نباشد که عبارات کتاب را حفظ کنند.

نحوه دسترسی به نتایج این دوره آموزشی

دفتر تألیف و برنامه ریزی مدنظر دارد تا نتیجه سؤالات طراحی شده در این دوره را دسته بندی کند و در سایت گروه قرار دهد. سپس برای استفاده به استان اعلام نماید تا به صورت ذخیره سؤال مورد استفاده قرار گیرد و هنگام طراحی سؤال در امتحانات نهایی، سؤالات با اهداف کتاب درسی متناسب باشد. این سؤالات تا پایان سال تحصیلی ۹۰-۸۹ بر روی سایت گروه دینی قرار خواهد گرفت و علاقه مندان می توانند به آدرس <http://dini-dept.talif.sch.ir> مراجعه نمایند.

سؤالات امتحانی تشریحی است. لذا آموزش و پرورش تصمیم گرفت که برای طراحان سؤالات نهایی در استان های کشور، یک دوره آموزشی برگزار کند.

به همین منظور نمایندگان دروس مختلف از جمله درس دین و زندگی از استان ها دعوت شدند. این نمایندگان، که با انتخاب کارشناسان استان ها برگزیده شدند، در دوره متمرکز چگونگی ارزشیابی شرکت کردند، در این دوره دو نوع کلاس برگزار شد.

اول، کلیات ارزشیابی و امتحان بررسی شد که موضوع مشترک بین همه دروس است. در مرحله دوم، امتحان و ارزشیابی در هر درس به طور خاص مدنظر قرار گرفت که از جمله آن ها درس دین و زندگی بوده است.

دو روز از این دوره چهار روزه به کلیات ارزشیابی تحت این عنوان که ارزشیابی چیست؟ ارزشیابی از محتوا به چه معناست؟ چرا ارزشیابی می کنیم؟... اختصاص یافت، مدرس این کلاس، متخصصین برنامه ریزی درسی و ارزشیابی بودند و دو روز باقی مانده به بیان مباحثی در خصوص ارزشیابی از این درس توسط مؤلفین کتاب درسی دین و زندگی اختصاص یافت.

در این کلاس ها معلمان با نمونه سؤالات استاندارد آشنا شدند. به این ترتیب که در گروه های دو یا سه نفره معلمان از کتاب های دین و زندگی سؤال طراحی می کردند، سپس سؤالات توسط جمع معلمان، کارشناس و مؤلف کتاب مورد ارزیابی قرار می گرفت. سؤالات مناسب تأیید و تثبیت می شد و سؤالات مشکل دار به نقد گذاشته می شد و معایب و نواقص مطرح می گردید. از جمله سؤالات استاندارد که در این دوره مطرح شد، لیست سؤالاتی است که در شماره های گذشته مجله رشد معارف اسلامی چاپ شده و در اختیار دبیران گرامی قرار گرفته است.

تغییر شیوه پذیرش ورود به دانشگاه ها و ملاک قرار گرفتن نتایج آزمون های پایان سال، انگیزه اصلی از برگزاری این دوره آموزشی بوده است

گره های اصلی در طراحی سؤال

دکتر اعتصامی یکی از مؤلفین کتاب دین و زندگی و مدرس این دوره آموزشی در خصوص گره های کلی که در طراحی سؤال غالب معلمان دیده می شود، اظهار داشت:

«کتاب درس دین و زندگی دارای ساختار و فعالیت های خاصی است، لذا معلمان در نحوه ارزشیابی و طرح سؤالات، به خصوص ارزشیابی آیات مشکل داشتند. به طور مثال برخی